

ger, men at de var svære at gennemskue, og han bedømmer de personlige modsætninger som vigtige. Aksel Larsens stilling har været meget omdiskuteret ikke mindst pga. hans senere brud med DKP. Kurt Jacobsen beskriver forholdet mere nuanceret end det hidtil har været tilfældet, og han viser, hvordan Aksel Larsen sikkert og roligt banede sig vej gennem systemet, indtil han ikke var til at komme udenom.

Forfatteren påstår og dokumenterer, at forholdet mellem Moskva og DKP var mere kompliceret end den herskende opfattelse af en ensidig og ubønhørlig kommandovej. Selvom Kominterns engagement i det danske parti havde en positiv betydning for partiets gennembrud, var det altså ikke som resultat af en oprindelig slagplan – således som mange kritiske fremstillinger af DKP har hævdet. Den afgørende støtte synes at have bestået i, at man sikrede partiets afklaring frem til et fælles politisk-ideologisk grundlag, uden at kampene betød en organisatorisk sprængning. Derfor blev 1932 et skæringsår i arbejderbevægelsens historie i Danmark. For det første trådte en sympati for Sovjetunionen og en fastholden af gamle, internationalistiske traditioner frem som en kraft. For det andet viste der sig at eksistere en bæredygtig venstreopposition til Socialdemokratiet. DKP blev den førende organisation i dette opbrud.

Moskva som medspiller er interessant, fordi den viser, at det stod værre til i 1929 end tidligere beskrevet, at partiet var afhængigt af Moskva såvel politisk som økonomisk, og at partiet uden denne tilknytning og støtte sandsynligvis var gået i opløsning. Forfatteren demonstrerer, at støtten muliggjorde, at DKP kunne fortsætte udover lavpunktet og gå aktivt ind i arbejdsløshedsbevægelsen, et arbejde som givet var med til at fremme partiets opbakning. Der er tale om en spændende bog, fordi den er skrevet af en af partiets egne historikere, som har haft adgang til interne papirer fra både DKP og fra Kominterns arkiver i Moskva, papirer som ikke tidligere har været tilgængelige for forskning. Forfatteren har ønsket at nå til bunds i fraktionskampene, hvis eksistens og betydning den officielle partihistorie hidtil har forsøgt at forbigå, men som de partikritiske fremstillinger har gjort meget ud af. Såvidt jeg kan se, er han ikke gået udenom de mere problematiske forhold, men har medtaget også sådanne som var belastende for partiet. For alle der interesserer sig for arbejderbevægelsens historie i mellemkrigstiden kan bogen derfor anbefales.

Hanne Rasmussen

JENS ENGBERG: I minefeltet. Træk af Arbejderbevægelsens historie siden 1936. Kbh., 1986. 173 s., ill.

Traditionen utro har Arbejderbevægelsens Erhvervsråd undladt at udsende et af de almindelige festskrifter i anledning af 50-årsdagen for sin oprettelse. I stedet har man givet Jens Engberg adgang til rådets arkiver, der nu befinder sig i Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv, og til gengæld fået en bog af interesse og betydning for andre end de indviede. Bogen er nemlig ikke en gennemgang af Erhvervsrådets indre udvikling gennem de sidste 50 år, men en bredere behandling af nogle nøglebegivenheder i den nyere tids Danmarkshistorie af særlig relevans for den socialdemokratiske arbejderbevægelse, som Erhvervsrådet

er en del af. Tilsyneladende er det kun i denne ene forstand: at beskrive og forstå begivenhederne i lyset af arbejderbevægelsens teoretiske overvejelser og praktiske problemer, at der er tale om et bestillingsarbejde. Imidlertid virker det ikke som om, at Engberg har opfattet dette som en begrænsning, der er blevet ham påtvunget. Tværtimod fremgår det klart, enkelte gange endog eksplicit, at denne synsvinkel også er forfatterens egen. Hvis man ikke vidste det i forvejen.

Engberg lægger ret fredeligt ud med en gennemgang af den udvikling, der førte frem til Erhvervsrådets oprettelse i 1936. Men allerede i det næste afsnit er der mere fare på færde, idet han undersøger de første større arbejdsopgaver, Erhvervsrådet tog afgørende del i: beregninger af levestandarden i arbejderklassen under krigen og udformningen af det socialdemokratiske efterkrigstidsprogram »Fremtidens Danmark«. Derefter springer han frem til storkonflikten og »situationens generalstab« i 1956, hvor dramaets samfundsmæssige baggrund ganske vist ikke inddrages nævneværdigt. Til gengæld behandles præcist og perspektivrigt det politisk-taktiske spil, der afspejlede dybtgående uenigheder indenfor selve arbejderbevægelsen.

Nået så langt tager Engberg i fire afsnit fat på det problem, der for ham tydeligvis er *det* afgørende for arbejderbevægelsen og Danmark i efterkrigstiden, nemlig spørgsmålet om, hvorledes man skulle møde de markedspolitiske udfordringer i Vesteuropa og Norden, der fra slutningen af 1950'erne uimodståeligt pressede sig på. Såvel kvantitativt som kvalitativt er disse afsnit bogens tyngdepunkt, hvor værdien af forfatterens adgang til arbejderbevægelsens interne arkivmateriale for alvor slår igennem. Jens Otto Krag bliver af gode grunde den centrale skikkelse, i hvem de modsætninger mødes, der omfattede og splittede hele arbejderbevægelsen. Uden tvivl finder vi hér den hidtil bedst funderede og klareste fremstilling af arbejderbevægelsens og dermed Danmarks vej til den 2. oktober 1972.

Derimellem placerer Engberg et afsnit om »det røde kabinet« i 1966, der dog ikke står helt så stærkt. Fremstillingen bringer ikke de store nyheder, mens debatten om de ledende socialdemokraters motiver til at ville indlede et regeringssamarbejde med SF stort set kun går i tomgang. Afsluttende følger et afsnit om planerne for en revision af selskabsbeskatningen i 1986, der igen bringer Erhvervsrådet i begivenhedernes centrum, efter at det siden de første kapitler kun har været en del af det samlede billede.

I minefeltet er altså ikke Erhvervsrådets, ej heller arbejderbevægelsens totalhistorie siden 1936. Men den behandler nogle enkeltbegivenheder gennem de sidste 50 år, der alle har det til fælles, at de tilspidsede det dilemma, arbejderbevægelsen har stået i, siden den fik indflydelse på og medansvar for den samlede samfundsudvikling i Danmark. Med andre ord det dilemma, der nødvendigvis må opstå for enhver socialistisk reformbevægelse, når den *både* vil forbedre og afskaffe de bestående tilstande – eller mere generelt når det liberale demokrati skal demonstrere sin evne til at forny sig selv.

Claus Larsen